

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Barnarp 3:1

Utredning inför planerad nybyggnation i Barnarp

Barnarps socken i Jönköpings kommun

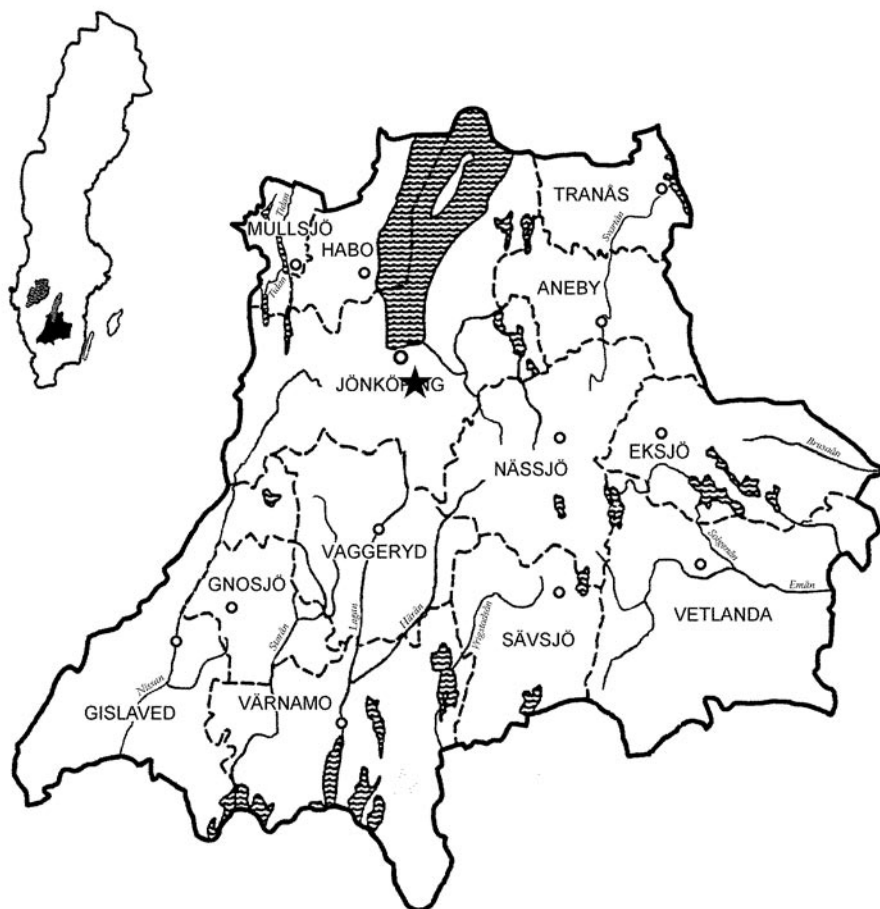
Jönköpings län

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Barnarp 3:1

– Utredning inför planerad nybyggnation i Barnarp

*Barnarps socken i Jönköping kommun
Jönköpings län*

Rapport, foto och ritningar: Anna Kloo Andersson & Karin Mellbo
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryckning och distribution: Marita Tidblom och Mariana Bäckström

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2006/02097.

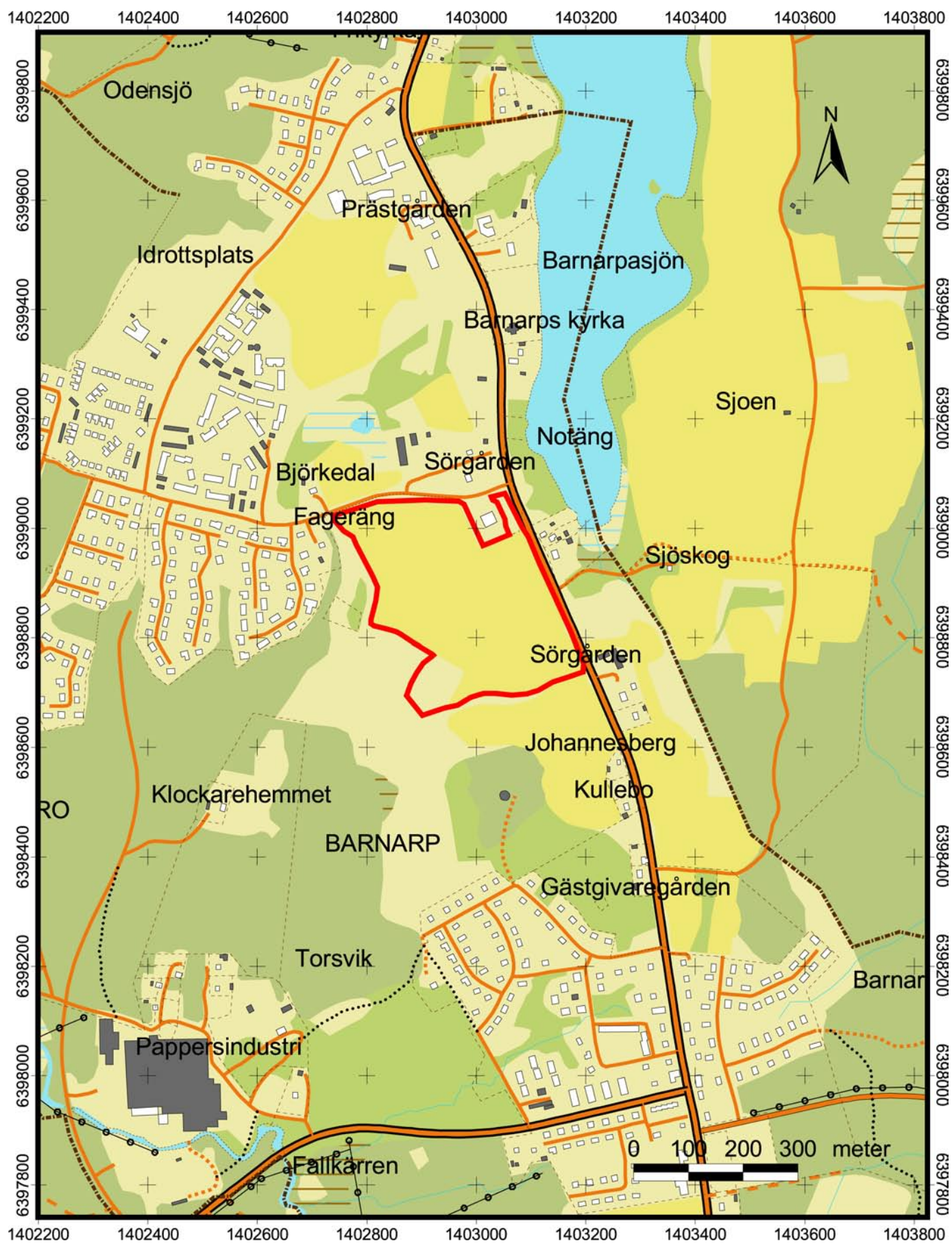
© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2007

Innehåll

Inledning.....	5
Omfattning	5
Målsättning	5
Metod.....	5
Topografi.....	5
Fornlämnings- och kulturmiljö	6
Tidigare undersökningar.....	6
Resultat.....	7
Utredningsområdets södra del	7
Utredningsområdets västra del.....	7
Övriga anläggningar.....	8
Fynd.....	8
Sammanfattning.....	8
Åtgärdsförslag.....	8
Administrativa uppgifter.....	9
Referenser.....	10
Tryckta källor.....	10
Otryckta källor.....	10
Muntlig uppgift.....	10
Figurförteckning.....	10

Bilagor

- Bilaga 1. Kartanalys av Ådel V. Franzén
- Bilaga 2. Karta över utredningsområdet
- Bilaga 3. Utredningsområdets södra del
- Bilaga 4. Utredningsområdets västra del

FIGUR 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 6E 9a. Utredningsområdet är markerat med rött.

Inledning

Jönköpings läns museum har under oktober månad år 2006 genomfört en arkeologisk utredning, etapp 1 och 2, inför planerad villabyggnation på Barnarp 3:1. Beställare var tekniska kontoret, Jönköpings kommun. Utredningen genomfördes av Anna Kloo Andersson och Karin Mellbo, arkeologer vid Jönköpings läns museum. Fält- och rapportansvariga var Anna Kloo Andersson och Karin Mellbo.

Omfattning

Utredningsområdet omfattade öppen åkermark med flera höjdlägen samt mellanliggande svackor. Intrycket av området var ett svagt böljande landskap nära Barnarpasjön.

Ursprungligen omfattade utredningsområdet en yta av 233 833 m² vilket kommunen senare minskade till 107 909 m². Totalt togs 2 582,3 löpmeter sökschakt upp.

Målsättning och Metod

Målsättningen med utredningen av Barnarp 3:1 var att fastställa om den planerade exploateringen kom att beröra fasta fornlämnningar och i så fall karaktärisera dessa. Utredningen motiveras av det gynnsamma topografiska läget för eventuella boplatser, framför allt på de två åsliknande höjderna.

Arbetet har innefattat kartstudier över området (se bilaga 1) samt fältarbete där sökschakt har tagits upp med grävmaskin. Området, schakten samt anläggningarna mättes in digitalt.

Topografi

Utredningsområdet är beläget strax sydväst om Barnarpasjön. Inom området finns två relativt flacka moränåsar med ett mindre sankt område emellan. Då området ligger inom åkermark finns ett matjordslager som varierar från 0,2 m till drygt 2 m tjockt. Det tunnare matjordsskiktet finns på höjderna medan de tjockare lagren återfinns i svackorna. De höjdskillnader som syns idag har, med andra ord, antagligen varit betydligt större. Berggrunden består av hyperiter i Barnarpsgranit (SGU 1989b). Den opåverkade markytan varierade i material; vanligtvis olika fraktioner av sand och grovmo, men även silt och isälvsediment fanns ställvis (SGU 1989a). Strax söder om området finns en mer markerad höjd. Mellan utredningsområdet och höjden finns ett dike som leder fram till det sankta område, som omfattas av utredningen. Omgivningarna kring utredningsområdet domineras överlag av flacka moränryggar.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Äldsta belägget för ortnamnet Barnarp är från år 1343 då det träffas på i form av *Barnæthorp* (F-topo). Förledet *Barnæ* härstammar antagligen från pluralisformen av barn. Detta skulle indikera att ett jordskifte hade ägt rum, antingen i samband med ett arvsskifte eller en utflyttning. Efterledet *thorp* syftar till ett nybygge (Agertz 2006).

Ca 300 m nordöst om utredningsområdet finns Barnarps kyrka, (RAÄ 82 i Barnarps socken) som etablerades under tidig medeltid. Alldeles intill kyrkan finns en knuttimrad träbyggnad som tidigare har varit en gästgivargård (RAÄ 81). Strax nordöst om utredningsområdet finns småindustrilämningar (RAÄ 102). Ca 300 m sydöst om området har tidigare påträffats en välslipad flintyxa (RAÄ 56) i en åker. Strax intill föregående fynd finns även en milsten (RAÄ 17). Ytterligare en milsten (RAÄ 116) har funnits i närområdet men kunde inte återfinnas vid revideringsinventeringen 1986. Det finns även två hyttområden, 700 m respektive 850 m sydväst om utredningsområdet. Den ena (RAÄ 99) består av en hyttruin, en slagghvarp, en damm samt terrasseringar medan den andra (RAÄ 138) utgörs av slaggförekomst och är eventuellt en varp. Inte långt från det förra hyttområdet har man hittat en järndolk (RAÄ 118) medan det i närheten av det senare hyttområdet finns en rest sten (RAÄ 18). Delar av den gamla kyrkvägen mellan Norrahammar och Barnarps kyrka finns även bevarad (RAÄ 104c). Ca 350 m nordväst om utredningsområdet finns ett röse (RAÄ 16). I omgivningarna kring utredningsområdet finns även ett flertal kolbottnar samt kolningsgropar som inte är registrerade.

Tidigare undersökningar

2003 gjordes en utredning etapp 2 på delar av fastigheten Barnarp 3:1. Vid tillfället framkom sex härdar varav tre var fyllda med skärvsten. En av härdarna, A2 undersöktes för vedart som visade att bränslet var björk och ek. En datering av härden gav romersk järnålder (Borg 2004).

En arkeologisk förundersökning har gjorts 2005 på Läsängs gård, 1:12. Vid undersökningarna hittades en boplatz i form av ett treskeppigt långhus, ca 20 m långt med åtta par takbärande stolpar. Huset dateras preliminärt till äldre järnålder utifrån dess utseende (Wennerberg 2005).

I Odensjö utfördes 2005 en utredning etapp 2 som täckte nästan 48 ha. Omedelbart norr om Barnarpasjön hittades rester efter en äldre bytomt och tre, eventuellt fyra gårdar kunde konstateras finnas på platsen liksom förhistoriska boplatser strax norr därom. Väster om Barnarpasjön fanns spridda anläggningar och då framför allt härdar. Vid utredningen framkom även två gravar; en brandgrav

och en skelettgrav (Borg & Pettersson 2006).

I Barnarps kyrka genomfördes 2006 en förundersökning samt en slutundersökning eftersom man behövde lägga ett nytt golv på grund av fukt- och mögelproblem i kyrkan. Åtta sökschakt på totalt 27 m² togs upp inne i kyrkan vid förundersökningen och dessa undersöktes vidare samt utvidgades vid slutundersökningen. Ett flertal gravar framkom vid undersökningarna (Jansson 2006).

Resultat

På utredningsområdet som var 107 909 m² stort togs 105 sökschakt upp. Dessa var jämnt utspridda över området och täcker sammanlagt 4 832 m² (se bilaga 2). Vid schaktningen framkom 8 härdar, 7 stolphål, 9 nedgrävningar, 30 sotfläckar samt 1 kolbotten. Dessa anläggningar framkom framför allt i två koncentrationer; en i söder och en i väster.

Utredningsområdets södra del

På den låga förhöjning som går längs med utredningsområdets södra begränsning fanns en koncentration av 6 härdar, 10 sotfläckar, 1 kolbotten samt 3 stolphål (se bilaga 3). Strax norr om dessa fanns ytterligare 4 sotfläckar och 1 härd.

Härdarna var ca 0,4-1,0 m i diameter. De var runda och stenfyllda samt gav ett förhistoriskt intryck. Härden som låg lite längre åt norr var istället oval till formen (1,1 m lång) och det fanns ingen sten i fyllningen. Den gav dessutom ett yngre intryck än de andra härdarna eftersom det inte fanns någon sten i fyllningen samt att man kunde se enstaka träbitar. På förhöjningen fanns en ringformad rest av en kolbotten. Det var bara den norra delen av kolbotten som fortfarande var bevarad till en längd av ca 14,4 m. Själva ringen hade en bredd på 1,4 m medan kolbottens diameter uppskattningsvis har varit ca 12 m. Troligen har den nyss nämnda härden något samband med kolbotten eftersom de var väldigt lika i innehållet. Sotfläckarna var ca 0,1-1,0 m i diameter och bestod av varierande mängder kol. Det fanns dock en sotfläck som avvek kraftigt från de andra. Denna sotfläck låg strax norr om koncentrationen på höjden i en svag sluttning. Hela sotfläcken togs inte upp vid schaktningen men den kunde ses i 10,3 m vilket gör att den är avsevärt mycket större än de andra sotfläckarna. Det är därför troligt att även detta är en rest av en kolbotten.

De tre stolphålen hade en diameter på 0,2-0,3 m.

Utredningsområdets västra del

I den västra delen av utredningsområdet fanns ytterligare en koncentration av anläggningar (se bilaga 4). Även denna del låg på en förhöjning i utredningsområdet även om det inte var på de högsta punkterna. Inom denna del återfanns 1 härd, 11 sotfläckar och 8

nedgrävningar. Härden var rund (ca 1,0 m i diameter) och stenfylld. Liksom de flesta härdar inom området gav den ett något äldre intryck. Sotfläckarna var ca 0,2-1,4 m stora medan nedgrävningarna var 0,1-1,1 m i diameter.

Övriga anläggningar

De övriga anläggningarna som hittades, dvs 5 sotfläckar, 4 stolphål och en nedgrävning återfanns inom fyra mindre begränsade områden.

Fynd

Under utredningen framkom tre fynd. I ett av schakten öster om affären framkom oglaserad keramik. Denna hittades på 0,6 m djup i matjorden strax ovanför den opåverkade markytan. Ca 60 m söder om affären framkom ett huvud från en kritpipa på ca 0,3 m djup. En trolig datering är 1600-tal, eventuellt tidigt 1700-tal. Det framkom även en tand från nötkreatur i matjordens övergång till kolbotten på ca 0,25 m djup.

Sammanfattning

Jönköpings läns museum har under oktober 2006 utfört en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 på en av planerad villabyggnation av fastigheten Barnarp 3:1. I närområdet finns flera bevis för olika aktiviteter från förhistorisk tid och framåt. Områdets topografi utgjorde ett gynnsamt läge för fornlämningar varför området behövde utredas. Totalt togs 105 sökschakt upp med grävmaskin och dessa schakt täckte en yta av 4 832 m². Inom utredningsområdet fanns det två mindre områden, ett i söder och ett i väster, som uppvisade en koncentration av anläggningar. Det var frågan om härdar av både äldre och yngre karaktär, sotfläckar, nedgrävningar, stolphål samt en kolbotten. Anläggningarna liksom de tre fynden visar att delar av området har utnyttjats under både förhistorisk och historisk tid fast inte i någon större utsträckning under någon av perioderna.

Åtgärdsförslag

De få fynd av föremål och anläggningar som gjordes under schaktningarna på Barnarp 3:1 visar att det aktuella området inte har använts aktivt i någon större utsträckning varför Jönköpings läns museum föreslår att området kan anses vara färdigundersökt och därmed kan lämnas utan vidare åtgärder. Länsstyrelsen beslutar om ytterligare åtgärder.

Referenser

Tryckta källor

- Borg, J. 2004. *Särskild arkeologisk utredning. Barnarp 3:1. Sökschaktsgrävning inför byggande av nytt bostadsområde. Barnarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2004:14. Jönköping.
- Borg, J. & Pettersson, C.B. 2006. *Arkeologisk utredning etapp 2. Byn vid Odens sjö - inför planerat anläggande av bostadsområde och golfbana. Barnarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2006:02. Jönköping.
- Jansson, K. 2006. *Arkeologisk förundersökning. Gravar under golvet. Arkeologisk förundersökning i samband med fukt- och mögelsanering i Barnarps kyrka. Barnarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2006:75. Jönköping.
- SGU. 1989a. *Karta över känslighet för infiltration av föroreningar i Jönköpings län*. Sveriges geologiska undersökningar. Ser Ah nr 11, Specialkarta.
- SGU. 1989b. *Karta över berggrunden i Jönköpings län*. Sveriges geologiska undersökningar, Ser Rapport och meddelanden nr 50, Ser Ah nr 11, Specialkarta.
- Wahlberg, M. (red). 2003. *Svenskt ortnamnslexikon / utarbetat inom Språk- och folkminnesinstitutet och Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet*. Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI). Uppsala
- Wennerberg, R. 2005. *Arkeologisk förundersökning. Läsängsgården. Förundersökning av ett långhus inför dragning av fjärrvärmeledning. Barnarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2005:62. Jönköping.

Otryckta källor

- F-topo. Databas över medeltida belägg och äldsta kamerala belägg. Jönköpings läns museum.

Muntlig uppgift

- Agertz, J. Oktober 2006. Jönköpings läns museum.

Figurförteckning

- Figur 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 6E 9a med utredningsområdet markerat.

Kartanalys Barnarp 3:1

Av Ådel V. Franzén

Undersökningsområdet är beläget inom Barnarp bys äldre inägomark. Storskifteskartan över Barnaps bys inägor från år 1803 visar att det mindre området (på kartan markerat med rött) till största delen består av åkermark. Åkermarken i Barnarp var vid tiden för storskiftet uppdelad mellan en nordlig och en sydlig del, där den södra som ligger inom undersökningsområdet är delad i tre gårderna, Västra gårdet, Mellangärdet och Södra trädan. Namnet trädan antyder att åkermarken brukades med regelbunden träda, och de tre gårderna visar att det torde röra sig om tresäde. Den norra åkermarken är även den uppdelad i tre gårderna och brukades troligen i tresädesrotation. Söder om åkermarken vidtog hagmark.

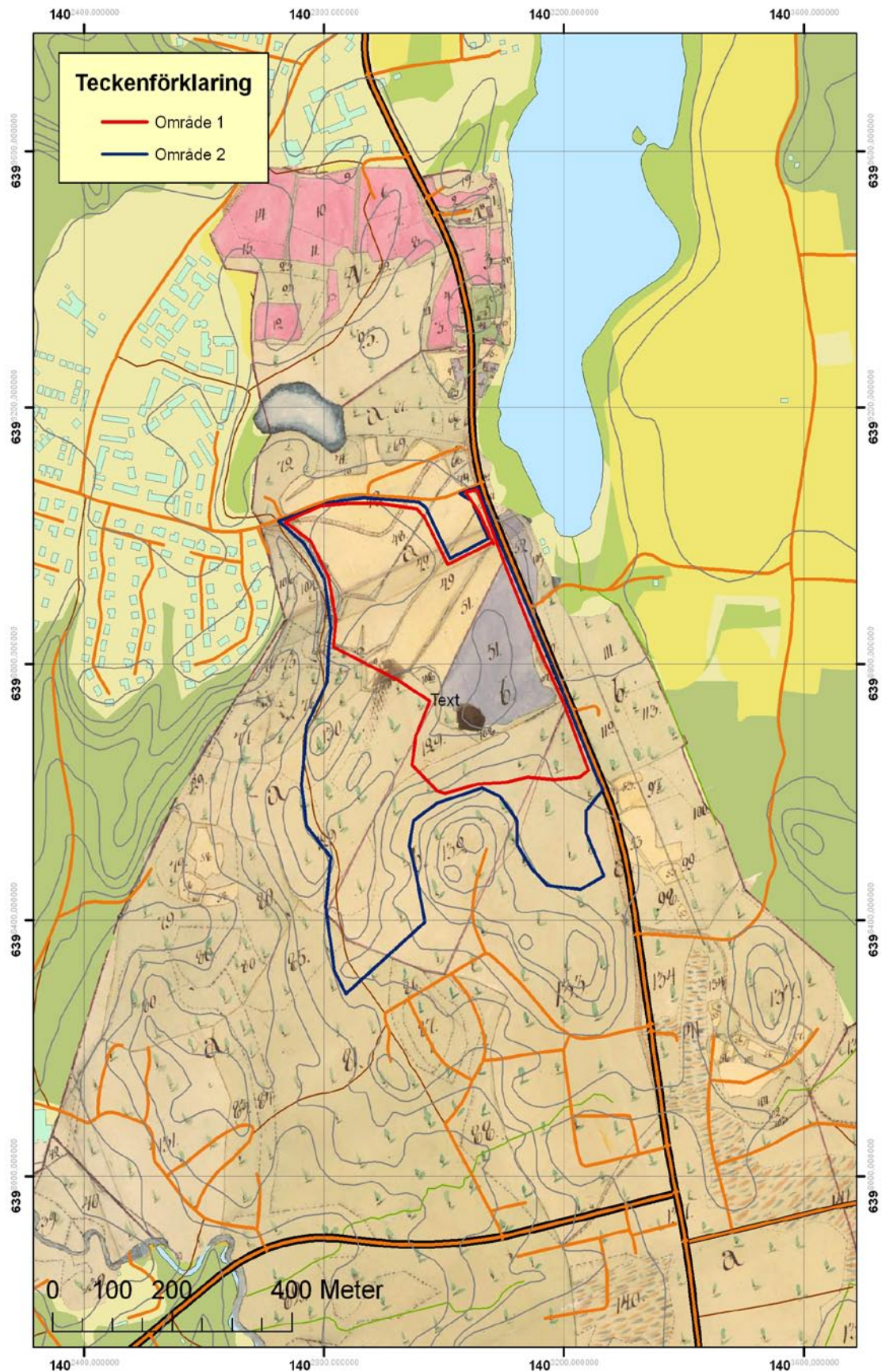
Det större området (på kartan markerat med blått) omfattar till större del hagmark. Inga fornlämningar kan identifieras i de äldre kartorna. Dock bör påpekas att området ligger nära ett medeltida sockencentrum. Det har funnits bebyggelse och odling i området sedan förhistorisk tid, under tidig medeltid etablerades kyrkan och troligen fick bytomten då ett mer låst geografiskt läge. Det kan således under åkermarken finnas lämningar efter tidigare bebyggelse eller bortodlade gravar. Inom den norra åkermarken har tidigare arkeologiska undersökningar genomförts vilka har resulterat i flera härdar.

Närheten till Barnarpsjön samt förekomsten av lösfynd från området gör att området även är intressant ur stenåldersboplatssynpunkt.

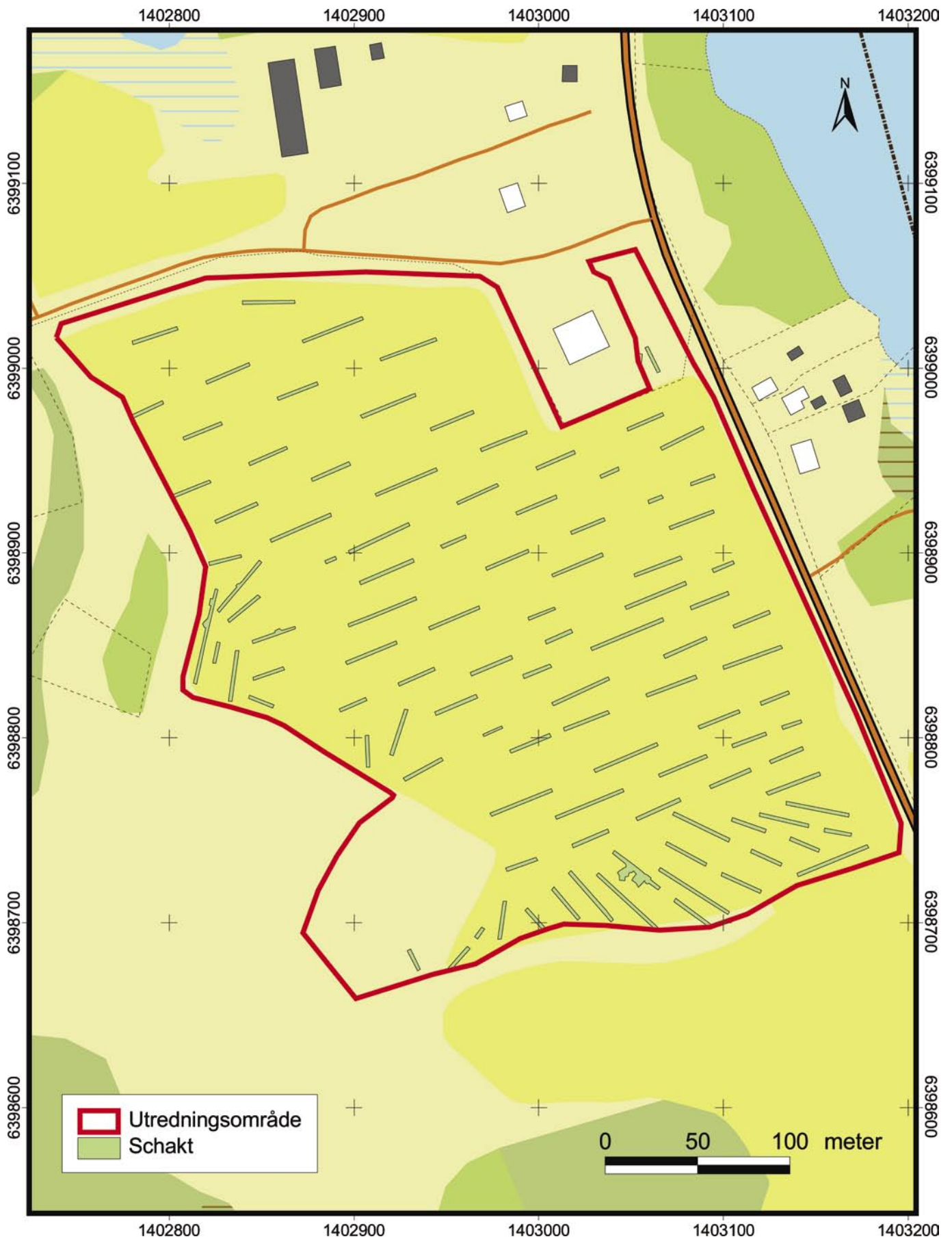
Kartorna som ingått i analysen är:

Barnarp E10-2:5, Storskifte 1803, Magnus Justus Ek.

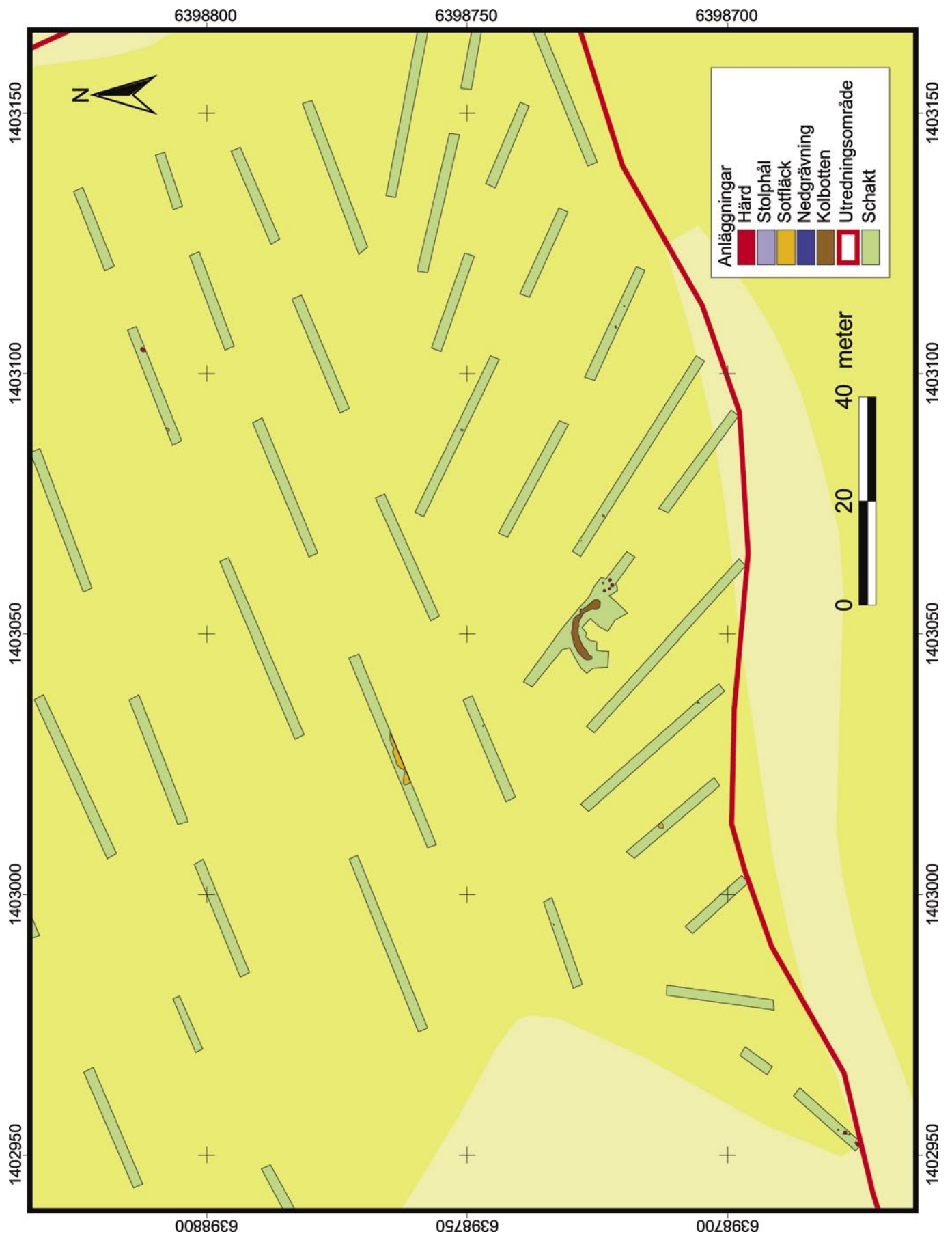
Barnarp E10-2:4 Storskifte på utmark, 1792, Jonatan Montelin.

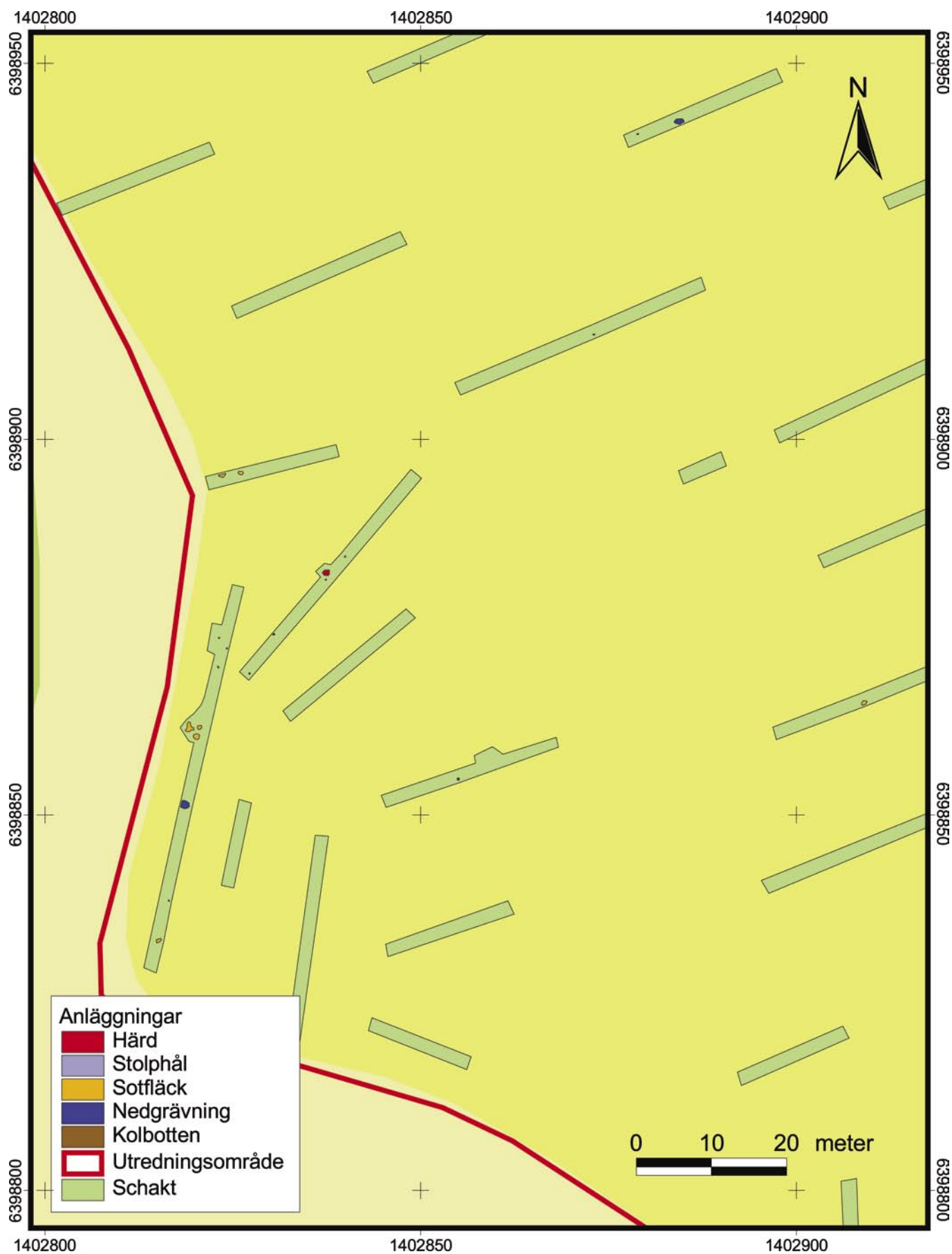
Storskifteskartan från 1803. Upprättad av Magnus Justus Ek. Barnarp E10-2:5. Dagens vägar och byggnader har lagts in på den historiska kartan.

Karta över utredningsområdet.

Karta över utredningsområdets södra del.

Karta över utredningsområdets västra del.

Hösten 2006 hittades under arbetet med en arkeologisk utredning på Barnarp 3:1 flera härdar av både yngre och äldre karaktär. Under utredningen framkom även sotfläckar, nedgrävningar, stolphål och en kolbotten. Dessa anläggningar, liksom ett fåtal fynd, visar att området har utnyttjats både under förhistorisk och historisk tid men att man inte har utnyttjat det i någon större omfattning.

